

CUPRINS

INTRODUCERE – ARGUMENT / 7

CAPITOLUL I / 15

UTILIZAREA PUTERII MILITARE PENTRU SOLUȚIONAREA CRIZELOR ÎN TIMPUL RĂZBOIULUI RECE / 17

- 1.1. Sistemul hegemonic al secolului XX într-un context global / 17
 - 1.1.1. Premisele războiului rece / 18
 - 1.1.2. Caracteristicile războiului rece / 20
 - 1.1.3. Cauzele schimbării / 26
- 1.2. Formele competiției militare în timpul războiului rece / 29
 - 1.2.1. Delimitarea competiției / 30
 - 1.2.2. Forțele militare convenționale / 33
 - 1.2.3. Forțele militare nucleare / 36
 - 1.2.4. Impasul competiției / 41
- 1.3. Crizele internaționale / 48
 - 1.3.1. Definirea conceptului de criză / 48
 - 1.3.2. Rolul puterii militare în prevenirea conflictelor, managementul și soluționarea crizelor / 54
- 1.4. Particularități în utilizarea puterii militare pentru soluționarea crizelor în timpul războiului rece / 56
 - 1.4.1. Delimitări conceptuale / 56
 - 1.4.2. Crizele de centru / 58
 - 1.4.3. Crizele periferice / 67

CAPITOLUL II / 75

ROLUL INSTRUMENTULUI MILITAR ÎN MODELAREA MEDIULUI INTERNAȚIONAL DE SECURITATE ACTUAL / 77

- 2.1. Mediul internațional de securitate actual / 77
 - 2.1.1. Relațiile interstatale / 77
 - 2.1.2. Transformarea organizațiilor internaționale / 78
 - 2.1.3. Regimurile internaționale / 79
 - 2.1.4. Evoluția centrelor de putere / 81

- 2.2. Un nou tip de război / 87
 - 2.2.1. Războiul simetric și cel asimetric / 87
 - 2.2.2. Războiul asimetric contemporan / 89
 - 2.2.3. A patra generație a războiului modern / 96
- 2.3. Viitorul intervenției militare coercitive / 115
 - 2.3.1. Proliferarea armelor de distrugere în masă / 116
 - 2.3.2. Armamentul convențional / 124
 - 2.3.3. Rezultatele neconcludente ale intervențiilor militare coercitive / 129
- 2.4. Rolul intervenției militare în managementul conflictelor / 133
 - 2.4.1. Diferite tipuri de conflict / 133
 - 2.4.2. Diferite tipuri de intervenții / 136
 - 2.4.3. Prevenirea conflictelor și acțiunile preventive / 139
 - 2.4.4. Viziunea NATO cu privire la managementul crizelor / 140
 - 2.4.5. Condiții de succes în intervențiile destinate managementului conflictelor / 144

CAPITOLUL III / 147

MIJLOACE NEMILITARE PENTRU SOLUȚIONAREA CRIZELOR INTERNAȚIONALE / 149

- 3.1. Securitatea internațională și globală după războiul rece / 149
 - 3.1.1. Vulnerabilitățile lumii contemporane / 152
 - 3.1.2. Amenințările la adresa lumii de azi / 156
- 3.2. Căi de soluționare pașnică a crizelor internaționale / 160
 - 3.2.1. Negocierile / 162
 - 3.2.2. Ancheta / 170
 - 3.2.3. Bunele oficii / 172
 - 3.2.4. Concilierea / 173
 - 3.2.5. Arbitrajul / 173
 - 3.2.6. Calea judiciară de soluționare a conflictelor / 174
 - 3.2.7. Medierea internațională / 175
 - 3.2.8. Rolul organizațiilor internaționale în prevenirea și soluționarea conflictelor / 193
 - 3.2.9. Intervențiile umanitare / 224
 - 3.2.10. Diplomația / 238

CONCLUZII / 255

BIBLIOGRAFIE / 265

UTILIZAREA PUTERII MILITARE PENTRU SOLUȚIONAREA CRIZELOR ÎN TIMPUL RĂZBOIULUI RECE

1.1. Sistemul hegemonic al secolului XX într-un context global

La sfârșitul celui de-al doilea război mondial, sistemul internațional era confruntat cu două probleme fundamentale, ce urmau să domine relațiile militare internaționale pentru restul secolului XX.

O primă problemă era aceea a armelor nucleare. Utilizarea armei nucleare asupra orașelor Hiroshima și Nagasaki din Japonia de către SUA a facilitat subminarea voinței Japoniei de a mai continua războiul. Din acel moment însă, această nouă armă, cea mai de temut din întreaga istorie a omenirii, a rămas o permanență a procesului de planificare a acțiunilor militare pentru toate conflictele ce au urmat și un factor de luat în calcul în analizele și deciziile liderilor politici și militari în diferite situații de criză și nu numai.

Cea de-a doua problemă era colaborarea din timpul războiului dintre Statele Unite și Uniunea Sovietică. Este dificil de apreciat în mod realist în ce măsură a fost facilitată de relațiile stabilite în timpul celui de-al doilea război mondial colaborarea începută de SUA și URSS în anii '60, când s-a ajuns la paritate nucleară, ca o consecință logică și predictibilă a aplicării conceptului „descurajării reciproce”. Urma această colaborare și chiar prietenie să continue și în perioada de după război, sau urma ca diferențele ideologice majore dintre cei doi aliați să ducă la confruntare și conflict? Privind retrospectiv, răspunsul este evident și chiar mulți dintre oamenii politici contemporani, ca și mulți analiști apreciau că nu va fi posibilă o colaborare viitoare². În același timp se aprecia că, dacă ar fi continuat colaborarea din timpul războiului, rezultatul ar fi putut fi un mediu de securitate mult mai sigur și mai stabil, în beneficiul întregii comunități internaționale.

² Cf. Paul R. Viotti, Mark V. Kauppi, *International Relations and World Politics*, second edition, Prentice Hall, Upper Saddle River, New Jersey, 2001, p. 65.

1.1.1. Premisele războiului rece

Procesul de planificare postconflict s-a desfășurat în paralel cu desfășurarea războiului, fiind în special un rezultat al colaborării americano-britanice, pe de o parte, și sovietice, pe de altă parte. Spre deosebire de sfârșitul războiului rece, care a luat prin surprindere toate părțile implicate și la toate palierele de conducere, sfârșitul celui de-al doilea război mondial a întârziat suficient de mult spre a permite aliaților să gândească și să planifice perioada postconflict. Acest proces politic a fost dominat de incertitudinea cu privire la tipul de relații ce urmau să se dezvolte între statele care deveneau cele două superputeri din perioada războiului rece. Drept rezultat, planificarea postconflict a cuprins ambele variante: colaborare sau confruntare.

Principalul instrument pentru a organiza lumea de după război la constituit Carta Organizației Națiunilor Unite, pornind de la Carta Atlanticului, convenită de americani și britanici. Scopul principal al Națiunilor Unite a fost să creeze un mecanism viabil de organizare și gestionare a păcii care să prevină o repetare a celei de-a doua conflagrații mondiale. Punctul critic în crearea unui sistem de securitate viabil era problema unei înțelegeri între SUA și URSS cu privire la forma pe care urma să o ia organizarea lumii după încheierea păcii, pe care aceste state erau dispuse să o accepte și să o susțină.

Din cauza viziunilor antagoniste ale celor două superputeri asupra lumii, sarcina de a ajunge la o minimă înțelegere și o viziune relativ comună asupra păcii postbelice, acceptabilă pentru ambele părți, nu a fost una ușoară. Rămîne de analizat dacă formula la care s-a ajuns a avut consimțămîntul ambelor superputeri sau fiecare și-a menținut dreptul de a modela acea parte a lumii în care domina după cum voia ea, fără acceptul celeilalte superputeri.

În mod evident, SUA agreau ideea unei democrații de tip occidental, în care economia să funcționeze după principii capitaliste, precum cea proprie. În aceeași măsură, URSS urmărea expansiunea sistemului comunist în întreaga lume, dacă ar fi fost posibil. Amîndouă părțile se considerau angajate într-o misiune istorică de misionarism politic, dar concepțiile pe care le propovăduiau erau, evident și fără echivoc, incompatibile și ireconciliabile. Acesta a fost, de altfel, principalul motiv pentru care perspectivele unei păci și colaborări postbelice reale dintre SUA și URSS au fost de la început puse sub semnul îndoielii.

Mecanismul Cartei ONU a fost pus la punct pornind de la premisa continuării cooperării marilor puteri învingătoare și după război, lucru care nu s-a întîmplat din cauza declanșării războiului rece, ceea ce a condus la blocarea acesteia. Cooperarea ar fi trebuit realizată prin intermediul instituțional al Consiliului de Securitate, pe care Carta ONU îl abilitază (în baza prevederilor capitolelor VI și VII) să întreprindă măsuri reale pentru a contracara

amenințările la adresa păcii sau valorilor acesteia. Fiecăruia dintre membrii permanenți ai Consiliului de Securitate (SUA, URSS, Marea Britanie, Franța și China) i s-a conferit dreptul de veto împotriva oricărei acțiuni, punându-i-se astfel la dispoziție mecanismul de stopare imediată a oricărei acțiuni în situația în care marile puteri nu ar fi putut ajunge la o soluție convenabilă pentru ele.

În eventualitatea în care dezacordurile dintre marile puteri ar fi devenit ireconciliabile și nu ar fi putut fi soluționate pe cale pașnică, Carta ONU – prin prevederile articolului 51 – permitea statelor membre să se angajeze în acțiuni de autoapărare colectivă sau individuală, punând astfel bazele cadrului juridic al constituirii alianțelor militare antagoniste, cu ajutorul cărora a fost instituționalizată confruntarea din timpul războiului rece. Colaborarea dintre cele două părți nu a putut deveni operațională din cauza faptului că acestea nu s-au înțeles asupra descrierii lumii postbelice pe care ar fi preferat-o. Iată de ce mecanismele care fi permis organizarea păcii postbelice prin cooperare, și nu prin confruntare au rămas nefuncționale pentru întreaga durată a războiului rece.

ONU a fost în măsură să acționeze în Coreea în 1950 numai datorită faptului că URSS boicota, în perioada votului în Consiliul de Securitate, Organizația Mondială, în semn de protest față de refuzul de a acorda locul în organizație guvernului comunist instalat în 1949 la Beijing, în locul celui naționalist, condus de Chiang Kai-Shek, refugiat în Taiwan. Boicotînd ONU, URSS nu a participat la lucrările Consiliului de Securitate și deci nu și-a exercitat dreptul de veto. După războiul din Coreea, mecanismele de impunere a păcii s-au aflat într-o lungă perioadă de hibernare, pentru patruzeci de ani, tocmai datorită utilizării extensive a dreptului de veto, atât de SUA cât și de către URSS.

Astfel, între 1945 și 1955, URSS și-a exercitat dreptul de veto de șaptezeci și șapte de ori pentru a preveni adoptarea de decizii în probleme asupra cărora nu era de acord. În ansamblu, URSS a exercitat dreptul de veto în trei sferturi din cele 149 de cazuri de veto exprimate în primii treizeci de ani de viață ai ONU. Obstrucțiile nu au venit însă numai dinspre URSS. În perioada formării și consolidării ONU, SUA nu au avut nevoie să-și exercite dreptul de veto, deoarece puteau convinge o parte din membrii permanenți ai Consiliului de Securitate să nu voteze o anumită rezoluție, evitînd astfel situația jenantă de a-și exercita dreptul de veto. În plus, SUA aveau destulă influență pentru a determina o parte suficientă a celorlalți membri (nepermanenți) ai Consiliului de Securitate să exprime un vot favorabil intereselor americane.

Atunci însă cînd numărul membrilor organizației a crescut, SUA nu și-au mai putut asigura sprijinul necesar, astfel încît acest stat a început el însuși să obstrucționeze anumite decizii, procedeu pe care nu cu mult timp în urmă îl condamna. Pînă la sfîrșitul războiului rece, SUA și-au exercitat dreptul de veto

de șaptezeci și două de ori, dar în perioada de după 1996 SUA au făcut acest lucru de două ori mai mult decât toți ceilalți membri permanenți ai Consiliului de Securitate la un loc³, ceea ce reflecta tentativa hotărâtă a SUA de a nu permite fie crearea unei ordini mondiale contrare intereselor lor, fie împotrivirea altora față de propriul proiect de ordine mondială.

După sfârșitul războiului rece, o Rusie care nu mai era comunistă nu mai avea motive ideologice pentru a se opune prin veto potențialelor acțiuni ale ONU, astfel încât forumul mondial s-a întors la viață ca promotor al păcii, fapt probat prin rolul jucat în cadrul operației de restaurare a independenței și suveranității Kuweitului în anii 1990-1991.

Astfel, abia sfârșitul războiului rece a generat un mediu internațional mai apropiat de ceea ce gîndeau autorii Cartei ONU în anul 1945.

Invadarea Coreei de Sud de către Coreea de Nord în anul 1950 rămîne însă evenimentul militar care a înlăturat orice îndoială cu privire la faptul că noua caracteristică a mediului de securitate urma a fi confruntarea între foștii aliați din timpul celui de-al doilea război mondial, și nu colaborarea dintre ei. După ce URSS a testat cu succes prima sa bombă nucleară în anul 1949, problema pericolului utilizării armelor nucleare s-a adăugat tabloului caracteristic a ceea ce devenise deja *sistemul internațional specific războiului rece*.

Acest sistem internațional are cîteva caracteristici distinctive, demne de luat în considerare, dar posedă în același timp și nucleul schimbărilor ce vor urma și care vor determina însuși sfârșitul său.

1.1.2. Caracteristicile războiului rece

a. Războiul rece a fost o competiție politică și militară acerbă și atotcuprinzătoare, care a dominat politica internațională de la sfârșitul celui de-al doilea război mondial, pînă la începutul ultimului deceniu al secolului trecut. Dintre puterile vremii, numai SUA și URSS au ieșit din cea de-a doua conflagrație mondială cu suficientă forță pentru a fi în măsură să influențeze și chiar să determine cursul evenimentelor din arena mondială. Fundamentul puterii americane era atît economic cît și militar. Sistemul industrial american ieșise consolidat din război, iar progresul tehnologic indus de producția de război era fără egal la acea vreme. În plus, infrastructura economică americană nu fusese atinsă fizic de efectele devastatoare ale războiului, așa cum se întîmplase cu economiile europene. Economia americană asigura în anii patruzeci aproximativ 40% din producția economiei mondiale (proporție ce a

³ Cf. Charles W. Kegley Jr. și Eugene R. Wittkopf, *World Politics, Trend and Transformation*, 7th edition, St. Martin's Worth, New York, 1999, p. 151.